

TEORIE EKONOMICKÉ INTEGRACE

Kompletní text k tématu viz:

KUNEŠOVÁ, H., A. KOCOUREK, P. BEDNÁŘOVÁ, E. CIHELKOVÁ a M. NOVÝ. 2014. Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy. 3. vyd. Praha: C. H. Beck. ISBN 9788074005022, kapitola 6

Obecně je **integrací** nazýván proces vytváření systému vyššího řádu z relativně samostatných systémů řádu nižšího. Dílčí systémy pak v tomto novém systému vystupující vstupují do vzájemné závislosti, čímž se jejich úroveň samostatnosti a nezávislosti snižuje. Podle rozsahu a intenzity vzájemné závislosti dílčích systémů mají tyto systémy vyšší nebo nižší stupeň integrace. Opačem integrace je **desintegrace**. Ekonomickou integraci je možné vymezit v souvislosti s akceptovatelnými ekonomickými názory jako důsledek dělby práce. Dělbá práce vede ve svém důsledku ke specializaci nejen jednotlivých výrobců – firem, ale – nejintenzivněji po druhé světové válce – ke specializaci národních ekonomik. Specializované národní ekonomiky využívají v důsledku uvedených skutečností rostoucích výnosů z rozsahu, a to ve dvojím slova smyslu. V důsledku zvyšování množství vyrobené produkce dochází ke snižování nákladů na výrobu každého jednoho kusu. Tím dochází k růstu konkurenceschopnosti produkce a tím zároveň k růstu zisků.

Členění integrace na dva typy:

- negativní integraci** mající základ v odstraňování překážek, které brání rozvoji propojení ekonomik,
- pozitivní integraci** představující konstituování nástrojů a institucí, které mají umožnit fungování vytvořeného trhu.

Integrace jako proces – ve své podstatě vedoucí zejména k odstraňování cel mezi integrujícími se ekonomikami – měla přinášet ekonomický efekt v podobě intenzivnějšího růstu bohatství.

Funkcionální a institucionální pojetí integrace

Autoři **funkcionálního pojetí** mezinárodní ekonomické integrace spoléhají na schopnosti tržního mechanismu regulovat prostřednictvím objektivně působících ekonomických zákonů ekonomický vývoj vzájemně se hospodářsky propojujících zemí. Prakticky vylučují vědomé zásahy státních či nadstátních institucí do ekonomického procesu, považují je za nežádoucí.

Institucionální (dirigistické) pojetí mezinárodní ekonomické integrace vychází z předpokladu, že regulativní úloha státu či nadstátních orgánů se stává předpokladem a podmínkou ekonomického růstu jednotlivých zemí. resp. integrujícího se společenství. Vyslovení exaktní a jednoznačné definice ekonomické integrace je tedy obtížné, neboť zahrnuje celou řadu procesů, často rozporuplných. Každopádně však realita procesů probíhajících v zemích západní Evropy, ale i Jižní Ameriky umožňuje chápat **integraci jako koordinovaný proces odstraňování bariér mezi národními ekonomikami vedoucí k vytvoření ekonomiky společné**, tedy stavu, v němž pak dirigistický prvek koordinace postupně pozbývá významu, stejně jako v současnosti v ekonomikách národních.

Termín integrace vykazuje jistý stupeň nehomogenity nejen v souvislosti s jejím chápáním jako stavu a zároveň jako procesu, ale též z dalších – minimálně tří – hledisek.

První hledisko – podle způsobu vytváření integrujícího ekonomického komplexu rozlišujeme:

- **integraci horizontální**, kdy integrační procesy zahrnují zároveň všechna odvětví ekonomik integrujících se zemí,
- **integraci vertikální** (sektorovou), kdy integrační procesy propojují ekonomiky zprvu pouze ve vybraných odvětvích, i když i zde je cílem integrovat postupně odvětví všechna.

Druhé hledisko – podle teritoria můžeme odlišit integraci:

- **lokální**, realizující integrační procesy mezi několika málo zeměmi,
- **kontinentální**, zahrnující podstatnou část jednoho kontinentu,
- **globální**, propojující rozhodující část ekonomik světa.

Rozsah teritoria integrace je závislý na celé řadě okolností, z ekonomického hlediska je však možné vyzdvihnout především význam vlivu rozsahu teritoria – trhu na výnosy z rozsahu a dopravní náklady, které stojí svým způsobem proti sobě navzájem.

Třetí hledisko – podle stupně intenzity propojení ekonomik

Každému vývojovému stupni jsou dány určité charakteristické rysy a souvislosti mezi nimi, po jejichž plném rozvinutí může dojít k postupu do vyššího stadia. Jednotlivá stadia jsou adekvátní stupni vývoje ekonomického fenoménu – integrace, představují konkrétní úroveň propojenosti mezi integrujícími se zeměmi. Vymezit lze **následující stupně**:

- **zóna volného obchodu**: První stupeň regionální ekonomické integrace, kdy členské státy odstraňují všechny podstatné (viditelné) překážky pro obchod, ale zachovávají si autonomní obchodní politiku vůči třetím zemím. Za viditelné překážky se považují cla a kvantitativní omezení obchodu (kvóty); ostatní omezení obchodu (technické a veterinární normy, stimulace spotřebitelů k preferenci domácího zboží) v této fázi integrace zpravidla nejsou zcela eliminována a jejich odstranění se v dalším vývoji stává nutnou podmínkou úspěšného fungování společného trhu. Příklady zón volného obchodu jsou Společenství nezávislých států (CIS), Společný trh východní a jižní Afriky (COMESA) či Středoevropská zóna volného obchodu (CEFTA).
- **celní unie**: Druhý stupeň regionální ekonomické integrace, při které dochází k volnému pohybu zboží, jež je procleno pouze jednou – při vstupu na území celní unie. Členské státy navíc uplatňují společnou obchodní politiku vůči nečlenským zemím, tj. zejména přijaly společný celní sazebník pro obchodování se státy mimo celní unii, stanovily dovozní (vývozní) kvóty, příp. se dohodly na systému vzájemného vyrovnávání. Příklady celní unie jsou Společný trh jihu (MERCOSUR), Středoamerický společný trh (CACM) nebo Východoafrické společenství (EAC).

- **společný trh:** Třetí stupeň regionální ekonomické integrace, který je umožněn dokončením celní unie a odstraněním zbývajících (neviditelných) překážek obchodu. Zahrnuje volný pohyb výrobních faktorů, zejména kapitálu, pracovní síly a technologií, přes hranice států. Podstata společného trhu tedy spočívá v uvolnění veškerých toků, které souvisejí s rozvojem obchodu a ekonomiky. Příklady společného trhu jsou Evropské sdružení volného obchodu (EFTA), Dohoda o užších ekonomických vztazích Austrálie a Nového Zélandu (CER) nebo Karibské společenství a společný trh (CARICOM).
- **měnová unie:** Kvalitativně vyšší forma regionální ekonomické integrace, pro kterou jsou příznačné všechny znaky společného trhu, a navíc se dohodou řeší otázka kurzů měn členských států. Dohoda může být dvojího typu: buď o neodvolatelně fixních měnových kurzech členů unie, nebo o jednotné měně. Může se týkat jen integrací, které dosáhly společného, resp. vnitřního trhu (viz dále) a relativně vysokého stupně harmonizace hospodářského výkonu. Příkladem je Evropská měnová unie (EMU).
- **hospodářská unie:** Velmi vysoký stupeň regionální integrace, který představuje společný (vnitřní) trh vyžadující úplné sjednocení monetární a fiskální politiky členských států, což většinou předpokládá také vytvoření centrální instituce vykonávající dohled nad realizací těchto politik. Ačkoli EU dnes vykazuje určité prvky hospodářské unie (jedná se o částečnou harmonizaci daní, rozsáhlé fiskální přesuny v rámci koheze a o částečnou koordinaci hospodářských politik), nelze ani v jejím případě hovořit o existující hospodářské unii (snad s výjimkou BENELUX) a tato forma tak zůstává spíše kategorií referenční, vyjadřující prvky ekonomické integrace silně homogenních ekonomik.
- **politická unie:** Nejvyšší stupeň integrace, který zahrnuje kromě úplné ekonomické integrace (hospodářské unie) i společné politicko-sociální struktury, jejichž posláním je zajišťovat politickou jednotu sdružených zemí (oslabovat národní suverenitu) a svými institucionálními schopnostmi minimalizovat vnitřní rozdíly v seskupení a maximalizovat jeho vnější vliv.

Fakticky to tedy znamená spojení do té doby nezávislých států v jeden celek se společnými centrálními orgány, parlamentem a institucemi, které zajistí suverenitu jednotného celku.